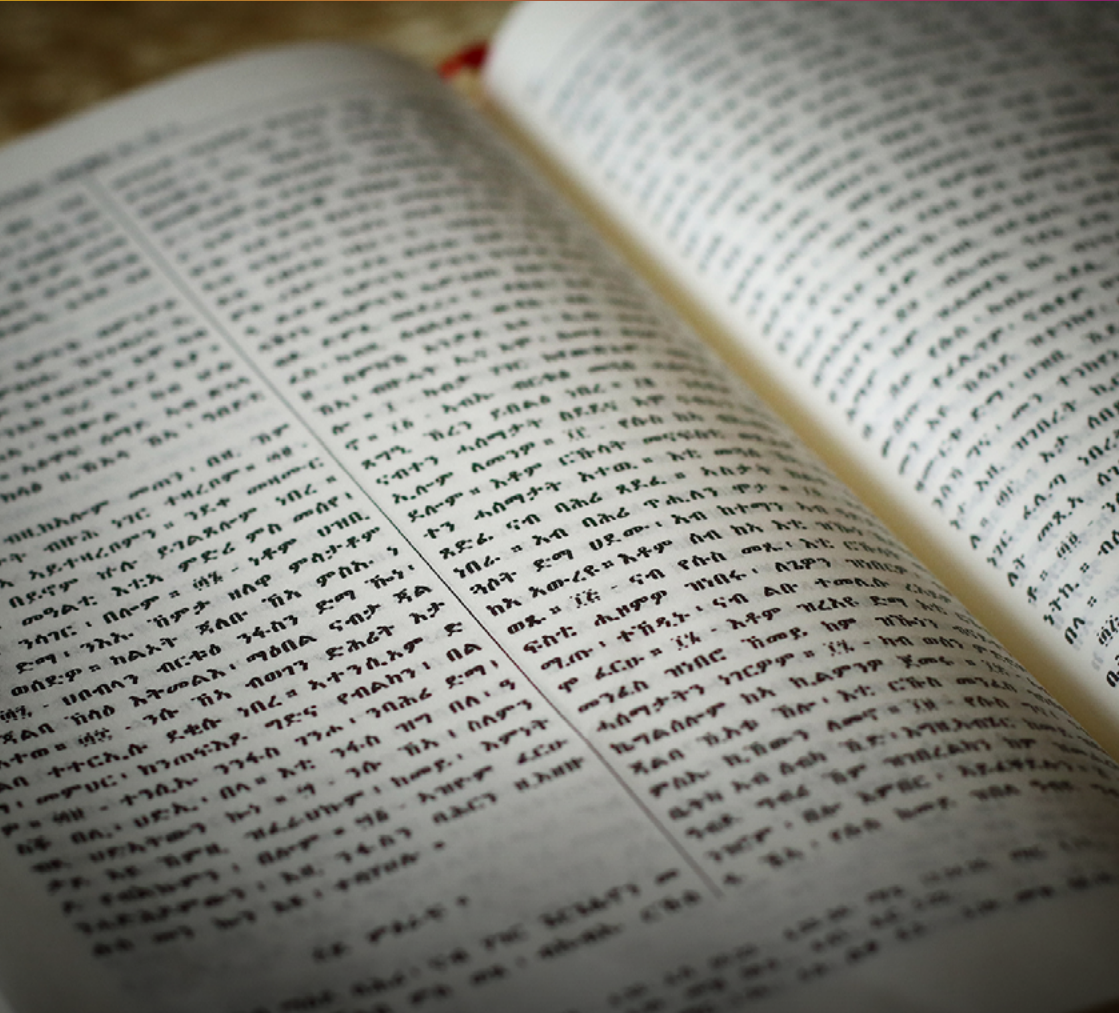

COA Centraal Orgaan opvang asielzoekers

Zwarte magie en het boze oog

De rol van religie bij de begeleiding van Eritrese bewoners

Inhoud

Inleiding	3
1. Betekenis van cultuur, levensbeschouwing en religie	5
2. Religie in Eritrea	7
3. Het Eritrees-orthodoxe geloof	8
4. Omgaan met problemen en stress: de rol van religie	11
5. Volksgeloof en geneeswijzen	12
6. Eritrese amv en religie	23
7. Tips en aanbevelingen	27
Bijlage	31
Casussen	32
Feestdagen	34
Meer informatie?	37
Colofon	39

Inleiding

Het COA zorgt voor begeleiding en huisvesting van asielzoekers en vluchtelingen. We bieden veilige opvang met structurele aandacht voor kwetsbare bewoners.

Uit ervaring en onderzoek blijkt dat Eritreeërs binnen de diverse groepen asielzoekers/ vergunninghouders een kwetsbare groep vormen, met bovendien een aantal kenmerken die participatie en integratie ernstig bemoeilijken. Om hun kansen te vergroten is het COA het project Participatie van Eritreeërs gestart, met subsidie van het AMIF, het Europese fonds voor asiel, migratie en integratie.

De instroom van Eritreeërs zorgt voor nieuwe ervaringen met religieuze uitingen. Soms voelen opvangmedewerkers zich onprettig en ongemakkelijk bij de manier waarop Eritreeërs hun geloof belijden en rituelen toepassen. Zij hebben daarom een grote behoefte om deze (voor hun nieuwe) praktijken te begrijpen. Tegelijkertijd geven Eritrese bewoners steeds vaker aan, last te hebben van zwarte magie of het boze oog. Zij wijten bepaalde gezondheidsklachten aan traditionele ziekten en bezetenheid; een onderwerp waarmee veel opvangmedewerkers niet bekend zijn.

De Grondwet en internationale verdragen geven de juridische kaders aan waarbinnen het COA omgaat met religie. Het COA ziet godsdienstbeleving als een persoonlijke aangelegenheid van de bewoner waar het COA geen mening over heeft, tenzij de belangen van andere bewoners in het gedrang komen. De Handreiking Levensbeschouwing biedt COA-medewerkers een houvast.

Mensen kunnen steun vinden in religie en verklaringen voor traumatische gebeurtenissen. Religie kan ook een helende kracht hebben en het is daarom belangrijk om de religieuze uitingen van Eritreeërs te ondersteunen en te erkennen. Hierbij bestaan er natuurlijk grenzen,

deze kunnen altijd op individuele basis, afhankelijk van de specifieke situatie, getrokken worden.

Ervaringen en onderzoek laten zien hoe ziekteopvattingen en hulpzoekgedrag van Eritreeërs kunnen verschillen van wat COA-medewerkers gewend zijn. Cultuur kan van invloed zijn op de manier waarop je lichamelijke en psychische klachten ervaart. Hierbij is het van belang om te benadrukken dat dé Eritreeër niet bestaat, net zoals dé Nederlander niet bestaat.

Dit document met de titel 'Zwarte magie en het boze oog: de rol van religie bij de begeleiding van Eritrese bewoners' is één van de resultaten van het project Participatie van Eritreeërs. Vragen en ervaringen van opvangmedewerkers vormden de directe aanleiding. Het boekje is de weerslag van workshops en gesprekken met COA-medewerkers, Eritreeërs en externe deskundigen. We hebben de ervaringen en inzichten gebundeld en gecombineerd met literatuuronderzoek. We hopen dat dit boekje een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van de opvang en begeleiding van Eritrese bewoners, vooral daar waar het gaat om religieuze vraagstukken.

In dit boekje leggen we uit welke invloed cultuur en religie kunnen hebben. Ook gaan we in op het geloof in spirituele krachten als oorzaak van, en oplossing voor ziekten en problemen. Tot slot geven we aan hoe je kunt omgaan met tradities en religieuze uitingen: hoe je als COA-medewerker de religieuze waarden en normen van de bewoner kunt leren begrijpen en tegelijk het COA-beleid kunt uitdragen.

In de bijlage vind je concrete casussen om met collega's te bespreken.

1. Betekenis van cultuur, levensbeschouwing en religie

Een *cultuur* is te omschrijven als een manier van leven. Het geeft aan wat mensen in een bepaalde groep of samenleving waardevol vinden (*waarden*) en hoe zij zich moeten gedragen (*normen*). Het kan gaan om Nederland als samenleving, maar bijvoorbeeld ook om een voetbalclub (ADO Den Haag of Feyenoord) of een beroepsgroep zoals huisartsen, kappers, politieagenten en natuurlijk COA-medewerkers.

Levensbeschouwing en religie kunnen worden gezien als specifieke aspecten van cultuur. Een *levensbeschouwing* zegt iets over overtuigingen, waarden en normen waarmee mensen zin en richting geven aan hun leven. Ieder mens, of die nu 'gelovig' is of niet, heeft een levensbeschouwing. We hebben allemaal zo onze gedachten over waar we vandaan komen en wat er met ons gebeurt als wij sterven. Ook hebben we ideeën over wat voor ons belangrijke doelen zijn. En we denken allemaal na over wat goed is en wat niet. Kortom: levensbeschouwing heeft te maken met zingeving.

Religie is een bijzondere vorm van levensbeschouwing. Het heeft te maken met geloof in spirituele krachten: ervan uitgaan dat er buiten de zichtbare werkelijkheid nog een andere realiteit is, een bovennatuurlijke macht, een god. Voor de meeste Nederlanders is religie iets persoonlijks, iets wat je doet in je eigen tijd, een individuele keuze. Voor Eritreeërs ligt dit anders. Ze zijn opgegroeid in een samenleving die sterk gericht is op 'wij', een collectivistische samenleving. Vanaf hun geboorte maken ze deel uit van een hechte groep. Ze groeien vaak op in gezinnen waarvan ook grootouders, ooms en tantes deel uitmaken.

 Realiseer je dat het voor Eritreeërs gebruikelijk is om activiteiten samen te ondernemen.

Dat geldt voor huishoudelijke zaken en ook voor religieuze vieringen. Bij ingrijpende gebeurtenissen komen ze bij elkaar om te rouwen en verdriet te verwerken. Alleen rouwen, alleen willen zijn voelt voor hen vreemd. Samen zijn

biedt kracht, steun en troost. Religieuze activiteiten worden als groep beleefd: Eritreeërs voelen een sterke behoefte om bijvoorbeeld gezamenlijk naar de kerk te gaan of rituelen te organiseren.

In het algemeen kan religie steun geven: dat geldt zeker voor de Eritrese doelgroep. Het neemt vaak ook een groot deel van hun leven in beslag. Een voorbeeld hiervan zijn nachtelijke kerkdiensten waardoor ze de volgende dag te moe zijn voor taallessen, school of andere trainingen. Ook wordt geloof soms een complete dagbesteding, waarbij geen ruimte meer is voor andere activiteiten. Hierover maken medewerkers zich vaak zorgen: zij zien het geloof dan als iets dat integratie in de weg staat. Aan de andere kant vinden met name amv (alleenstaande minderjarige vreemdeling) vaak dat ze te weinig ruimte krijgen om hun geloof te belijden. Beide opvattingen kunnen wederzijds leiden tot onbegrip en frustratie. Soms zijn medewerkers niet goed op de hoogte van wat zich afspeelt bij religieuze vieringen. Ook zien zij niet altijd het belang van geloofsuitingen: "ik heb er zelf niks mee". Dat kan leiden tot standaard oplossingen zonder te kijken naar de individuele situatie of zonder met de bewoner in gesprek te gaan.

Visies op gezondheid, ziekte en problemen

Bij ziekten en problemen spelen veel factoren een rol, denk bijvoorbeeld aan biologische en sociaaleconomische factoren. Maar ook cultuur en religie kunnen van invloed zijn op de manier waarop mensen omgaan met lichamelijke en psychische klachten of andere problemen.

Asielzoekers en vluchtelingen hebben vaak andere opvattingen over ziekten dan Nederlanders.

Dat betekent dat ze ook op andere manieren hulp zoeken. Dikwijls wijkt dit af van wat COA-medewerkers gewend zijn. Dit kan leiden tot onnodige misverstanden. Voor contacten met bewoners is het belangrijk te beseffen dat jij en óók de bewoner handelt vanuit een specifieke achtergrond. Die achtergrond heeft te maken met opleiding, kennis, ervaring en de sociaal-culturele situatie waarin iemand is opgegroeid en nu leeft.

2. Religie in Eritrea

In Eritrea bestaat geen godsdienst-vrijheid en het Eritrese regime controleert religieuze instellingen. De overheid treedt hard op: zo bestaan er straffen op het bezit van godsdienstige boeken, inclusief de Bijbel en de Koran. Hieraan gerelateerde gevangenisstraf komt ook voor; als voorwaarde voor hun vrijlating worden religieuze gedetineerden vaak gedwongen hun geloof te ontkennen.

Vier religies worden erkend: de Eritrees-orthodoxe Tewahedo kerk, de Eritrees-katholieke kerk, de evangelisch-Lutherse kerk en het soennisme, de grootste stroming binnen de Islam. Mensen van andere groeperingen mogen hun geloof niet belijden. Dit zorgt ervoor dat Eritreeërs in het geheim bij elkaar komen en samen religieuze diensten organiseren.

Ongeveer 50% van de bevolking is christelijk, 48% islamitisch en 2% is aanhanger van een traditioneel geloof. Onder Eritrese asielzoekers en vergunninghouders in Nederland komt de islam niet vaak voor, terwijl in Eritrea dus bijna de helft van de bevolking moslim is. Dit kan komen doordat moslims in gebieden wonen van waaruit het moeilijker is om Eritrea te ontvluchten. Wat ook kan meespelen is dat gevluchte islamitische Eritreeërs makkelijker een leven kunnen opbouwen in islamitische buurlanden, zoals Sudan.

3. Het Eritrees-orthodoxe geloof

De meeste Eritreeërs in Nederland komen uit het grensgebied met Ethiopië: ze horen bij de Tigrinya bevolking en de Eritrees-Orthodoxe Tewahedo Kerk. Deze kerk is verwant aan de Koptisch-orthodoxe kerk: de belangrijkste christelijke kerk van Egypte. 'Tewahedo' betekent 'een wezen dat een eenheid vormt'. De kerk heeft vestigingen in meerdere Nederlandse steden. Eritrese priesters in Nederland vallen onder de officiële Tewahedo Kerk in Asmara, die aan de overheid verbonden is.

Tewahedo priesters mogen trouwen en kinderen krijgen: het celibaat is geen verplichting. Het is zelfs zo dat je, als je priester wilt worden, gehuwd moet zijn. Dit gebeurt vóóordat je ingewijd wordt als diaken (= priesterkandidaat). Het priesterschap wordt in het algemeen doorgegeven van vader op zoon, net zoals dat in Eritrea bij andere beroepen gaat. Priesters worden opgeleid door andere priesters; er bestaat geen standaard opleiding in Eritrea.

Het Eritrees-orthodoxe geloof verschilt van het christendom dat Nederlanders kennen. Men kent feestdagen, bid- en vastendagen. Vasten is een belangrijk onderdeel van het geloof: ongeveer

200 dagen per jaar wordt er gevast. Het doel is de aandacht te richten op religieuze in plaats van wereldse zaken. Een vastenperiode kan variëren van 1 dag tot meerdere weken. Eritrees-orthodoxe gelovigen vasten bovendien iedere woensdag en vrijdag om stil te staan bij het verraad en de kruisiging van Jezus. De langste vastenperiodes zijn voor Kerst (circa 43 dagen) en voor Pasen (circa 55 dagen). De periode voor Pasen wordt 'de Grote Vasten' genoemd. De voedselvoorschriften zijn vergelijkbaar met die van het jodendom. Tijdens het vasten is het niet toegestaan vlees of dierlijke producten te eten (zuivel, vis, eieren). Genotmiddelen en seks zijn eveneens verboden. Lang niet iedereen vast tijdens alle periodes; de meeste Eritreeërs vasten alleen rond Pasen.

Zieken, zwakken, ouderen en zwangere vrouwen hoeven niet te vasten. Vrouwen die net bevallen zijn, zijn vrijgesteld tot de doop van hun baby. Kinderen vanaf 7 jaar mogen officieel vasten (maar dat is niet verplicht).

Tewahedo Orthodoxe feestdagen volgen de Juliaanse kalender; katholieken en protestanten gebruiken de Gregoriaanse kalender. Daardoor vallen vergelijkbare religieuze feestdagen niet op dezelfde dag (bijvoorbeeld Pasen of Kerstmis).

Houten kruis: de meeste Eritrees orthodoxe christenen dragen een kruis als bescherming en om kenbaar te maken dat ze christenen zijn.

In Eritrea vinden kerkdiensten dikwijls 's nachts plaats: van zaterdag- op zondagnacht wordt dan meestal tot 3 uur gebeden. In Nederland gebeurt dit alleen bij speciale vieringen. Denk bijvoorbeeld aan Koptisch Pasen; Koptisch nieuwjaar (11 september) en Koptisch Kerst (7 januari). Tijdens feestdagen duren de kerkdiensten langer en vaak zijn ze ook over een paar dagen verspreid. Bij het naar binnen gaan van de kerk gaan de schoenen uit. Vrouwen bedekken hun haar en mogen tijdens hun menstruatie de kerk niet in. Ook zitten mannen en vrouwen gescheiden van elkaar in afzonderlijke delen van de kerk.

In Nederland gaan Eritreeërs op zondag naar de kerk. De vieringen duren ongeveer 4 uur en er wordt gebeden, gezongen en een bijbelstuk besproken. Na de kerkdienst eet men meestal samen.

Het geloof op opvanglocaties

Van een geestelijke kan moreel leiderschap verwacht worden. Priesters en diakens hebben een voorbeeldfunctie; ze hebben een grote invloed op Eritrese vluchtelingen. Amv-medewerkers maken zich vaak zorgen over de macht van Eritrese amv die religieuze diensten leiden en betrokken zijn bij duivelsuitdrijvingen. Deze amv volgen een opleiding tot priester en hebben veel invloed op andere jongeren.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat Eritreeërs zich vaak onder druk gezet voelen door de kerk en/of kerkgangers. Als medewerker is het goed om hier oog voor te hebben. Zo is het belangrijk dat Eritrese priesters in Nederland kennis hebben van de Nederlandse samenleving en open staan voor contact met medewerkers. Ga dus het gesprek aan met priesters die op een locatie komen en maak afspraken over kerkbezoek en religieuze activiteiten voor bewoners, zeker als het gaat om amv of jongeren. Als een priester of diaken alleen telefonisch beschikbaar is, en zich niet bekend wil maken, roept dit terecht vragen op. Onder medewerkers bestaan ook zorgen om Bijbelstudies voor jongeren. Dit heeft meestal te maken met de strenge voorschriften hiervan en naleving van religieuze richtlijnen, zoals een verbod op dansen, alcohol, voorbehoedsmiddelen en bepaalde reguliere 'moderne' medische behandelingen.

4. Omgaan met problemen en stress: de rol van religie

Vluchtelingen in het algemeen en Eritreeërs in het bijzonder maken gebruik van diverse strategieën om verlies van familie, thuisland en ervaringen met (seksueel) geweld tijdens de reis te verwerken.

Religie kan steun en houvast bieden in moeilijke tijden.

Rituelen kunnen helpen bij het krijgen van controle over jezelf en de situatie.

Voor (jonge) vluchtelingen die heimwee hebben kan de kerk geborgenheid bieden, een plek waar ze zich thuis voelen, waar ze hun eigen taal kunnen spreken, waar ze bekenden ontmoeten en nieuwe mensen leren kennen. Dat verschilt overigens met hoe jongeren in Eritrea omgaan met religie. Over het algemeen zijn ze daar wel gelovig maar ze zijn niet zoveel met religie bezig. Dat ze zich in Nederland meer bezig houden met het geloof kan te maken hebben met het zoeken naar houvast.

De ervaringen tijdens de vlucht zijn vaak traumatisch geweest. De grote focus op religie is dus verklaarbaar.

In religie zoeken mensen bijvoorbeeld verklaringen voor wat hun overkomt: "God wil me een lesje leren". Of: "Er is een reden dat ik dit meemaak". Ze gaan ervan uit dat bepaalde ziekten en problemen worden veroorzaakt door bovennatuurlijke krachten als geesten, magie of een god. Eritreeërs zien God vaak als verantwoordelijk voor het probleem maar ook voor de oplossing. Dit betekent een volledige overgave aan God. Dit type relatie met een god komt regelmatig voor in religies en samenlevingen met een grote rol voor autoriteit en regels. Een dergelijke houding kan een grote impact hebben. Zo wordt de noodzaak van medicijnen niet altijd ingezien, omdat "God er wel voor zorgt dat ik gezond word". In sommige gevallen bestaat zelfs de overtuiging dat medische behandeling of medicijngebruik verboden zijn. Als iemand God ziet als degene die verantwoordelijk is, kan het gebeuren dat die persoon zich passief opstelt en stopt met het zelf zoeken naar oplossingen.

5. Volksgeloof en geneeswijzen

In formele religies als christendom, islam, jodendom, boeddhisme en hindoeïsme zien we ook verschillende religieuze gebruiken die volksgeloof worden genoemd.

 Volksgeloof is ontstaan uit een mix van religie en cultuur.

Het gaat bijvoorbeeld om de verering van heiligen en het werk van religieuze genezers. Een belangrijk kenmerk is het geloof in bovennatuurlijke ziekte-oorzaken en krachten (magie, geesten en het boze oog).

Eritrese geneeswijzen hangen samen met het volksgeloof in de samenleving. Traditionele genezers houden er bij bepaalde ziekten en problemen vaak andere opvattingen op na dan reguliere zorgverleners. Zo gaan zij uit van ziekten met een *natuurlijke* (lichamelijke of psychische) oorzaak én ziekten met een *bovennatuurlijke* oorzaak. Bij bovennatuurlijke oorzaken gaat het om boze geesten, magie en het boze oog.

In Eritrea bestaan negatieve opvattingen over psychische problemen: 'gekke' wordt gezien als een bedreiging voor de familie-eer. Daarom is het gebruikelijk klachten te verklaren vanuit bovennatuurlijke oorzaken zoals beheksing, geesten en het boze oog. Oplossingen worden vervolgens gezocht in praktijken zoals rituele reinigingen en duivelsuitdrijvingen. Vanuit een westers gezondheidsperspectief worden sommige van de klachten gezien als angst-, depressie- of trauma gerelateerde klachten, of een psychose.

Als we het hebben over boze geesten, magie en het boze oog, wat bedoelen we dan?

- **Boze geesten** zijn onzichtbare wezens, die zich kunnen vermommen als mens of dier. De meeste geesten zijn wispelturig, wraakzuchtig en kwaadaardig. Ze kunnen mensen slaan en ze kunnen bezit van iemand nemen. Het slaan kan bijvoorbeeld verlammingen veroorzaken aan het gezicht, plotselinge blindheid, doofheid of stomheid. Als zij bezit van iemand nemen, zijn er symptomen zoals verwardheid, bewusteloosheid, flauwtes, toevallen, stuiptrekkingen, beven, plotselinge veranderingen in spraak. Er bestaan verschillende redenen voor het vervloeken van een ander. Vaak gaat het om jaloezie

en wantrouwen. Mensen die het psychisch, lichamelijk of emotioneel zwaar hebben, zouden gevoeliger zijn voor boze geesten. Maar vervloekingen kunnen ook mensen treffen die hun geluk beleven, verliefd zijn of net getrouwd, zwanger of net bevallen van een baby.

- **Magie** is een poging om gebeurtenissen en relaties te beïnvloeden met bovennatuurlijke middelen. Bij zwarte magie gaat het om onbekende en vaak duistere krachten. Het geloof in zwarte magie of toverij gaat terug tot de klassieke oudheid. Ook religieuze teksten zoals de Bijbel (het nieuwe en oude Testament), de Thora, de Koran en de Soenna verwijzen naar zwarte magie. Zwarte magie bestaat in veel culturen en continenten in verschillende vormen en onder termen als voodoo, hekserij, Djinn en Sir.

Zwarte magie wordt ingezet door het uitspreken van formules of het uitvoeren van rituelen. Het doel van zwarte magie is om macht te hebben over een persoon. Zwarte magiërs bepalen over wie zij macht nemen, hoelang dat duurt en op welke manier het wordt beëindigd.

Zij kunnen iemand iets laten doen, zonder dat deze persoon zich daarvan bewust is, en ook zonder dat die er iets tegen kan doen.

Zwarte magie in Eritrea is te vergelijken met zwarte magie in gebieden rond de Middellandse Zee, in de joods-christelijke tradities en in de regio rond de rivieren Tigris en Eufraat. In deze gebieden en culturen draait zwarte magie vooral om "het boze oog".

- **Het boze oog** is een verschijnsel dat in verschillende culturen en religies voorkomt. Men gelooft dat iemand de kracht heeft om bij een ander leed te veroorzaken. Dat gebeurt door boos of jaloers naar iemand of naar iemands bezit te kijken. Het boze oog wordt vaak geassocieerd met jaloezie. Zwarte magie en het boze oog vormen een verborgen onderdeel van het sociale leven in Eritrea. Ze zijn gebaseerd op het inboezemen van angst bij een ander om hem in bezit te nemen. Het is een algemeen verschijnsel dat zowel voorkomt op het platteland onder het armere deel van de bevolking, als in steden onder hoogopgeleide Eritreeërs.

Zwarte magie bij Eritreeërs in Nederland

De eerste generatie Eritrese vluchtelingen kwam eind vorige eeuw naar Nederland. Bij deze groep speelt zwarte magie geen grote rol. Mensen geloven er misschien in maar beleven het niet of nauwelijks meer. Onder de recent in Nederland gearriveerde Eritreeërs leeft zwarte magie wel. Zij komen voornamelijk van het platteland, waar het geloof in spirituele krachten sterker is dan in de steden. Veel jongeren komen ook ziek terug uit Sawa¹ en zeggen daar bezeten te zijn geraakt. Voor en tijdens de vlucht worden Eritrese vluchtelingen bovendien geconfronteerd met traumatische ervaringen. Denk hierbij aan mensensmokkel en mensenhandel (seksueel misbruik en andere vormen van uitbuiting). Dit zorgt ervoor dat zij steun zoeken in hun geloof en in zwarte magie.

Steeds vaker geven Eritreeërs in Nederland aan, last te hebben van zwarte magie of van het boze oog. Vaak gaat het om jonge vrouwen die hun traumatische ervaringen en gezondheidsklachten toeschrijven aan zwarte magie. Tijdens stressvolle momenten, bijvoorbeeld een gesprek over de asielprocedure of gezinshereniging, kunnen klachten optreden: stuip trekkingen, black-outs en andere aanvallen. Meestal willen

bewoners na een aanval naar een Eritrees-orthodoxe priester of naar hun biechtvader om de geest uit te laten drijven. De Eritrees-orthodoxe kerk in Nederland vervult steeds meer de rol van uitdrijver en versterkt daarmee het geloof in zwarte magie. Op locaties waar jongeren klachten van zwarte magie ervaren, volgen soms meerdere gevallen. Dit komt vooral voor bij het 'boze oog.' Het lijkt erop dat zij elkaar aansteken. Amv-medewerkers hebben vaak goede ervaringen met het uit elkaar houden van jongeren (meestal meiden) die een aanval krijgen. Ook helpt het om het gesprek aan te gaan met de jongeren over waar de grens ligt, terwijl ze ruimte blijven behouden voor het uitvoeren van hun rituelen.

 Eritreeërs die last hebben van zwarte magie of het boze oog, willen in Nederland vaak niet behandeld worden door een arts.

Zij wijzen medische hulp en medicijnen af. Dit heeft aan de ene kant te maken met de gedachte dat een religieus persoon de uitdrijving moet doen. Aan de andere kant gelooft men dat een medische ingreep kan leiden tot de dood. Door zich alleen te richten tot een priester of biechtvader bestaat het

risico dat er geen adequate medische zorg wordt geboden, bijvoorbeeld voor epilepsie of symptomen van trauma.

Bezetenheid

Bezetenheid is een religieus begrip dat in verschillende culturen overal ter wereld voorkomt. In Eritrea speelt het zowel een rol bij moslims als bij (orthodox) christenen. Er bestaat wel een groot verschil tussen de steden en het platteland. Zo wordt epilepsie bijvoorbeeld op het platteland nog geassocieerd met bezetenheid, terwijl men in de steden eerder hulp zal zoeken in de reguliere gezondheidszorg.

Wat bedoelen we als we zeggen dat 'iemand bezeten is'? Het betekent dat lichaam en ziel onder controle staan van iemand anders: een duivel, een boze geest, een zwarte magiër. De bezetene heeft het gevoel dat gedrag/gedachten gestuurd worden door een onzichtbare macht of persoon. Bezetenheid kan tot psychische en lichamelijke klachten leiden.

Bij mensen die vervloekt of bezeten zijn, treden er plotseling allerlei verschillende soorten pijn, oncontroleerbare gedachten en handelingen op. De bezetene is zich vaak niet bewust van zijn eigen gedachten en gedrag. Symptomen kennen soms een

bepaalde volgorde maar kunnen ook allemaal tegelijk voorkomen. Het kan zelfs gebeuren dat een vervloeking of bezetenheid in (zelf)moord eindigt.

Een bezeten persoon functioneert meestal normaal in het dagelijkse leven. Maar er kunnen ook plotselinge en onverklaarbare ziektes ontstaan. Iemand kan zonder aanleiding en op onverwachte momenten aanvallen krijgen. Soms lijkt een aanval op een epileptische aanval waarbij iemand op de grond valt en verkramppt. Een vrouw kan ineens met een diepe mannenstem beginnen te praten of gaan gillen of langdurig en geforceerd gaan lachen. Algemene, meer chronische symptomen zijn: lusteloosheid (veel op bed liggen), rusteloosheid, gebrek aan concentratie, stuip trekkingen, niet kunnen slapen of juist heel veel slapen, nachtmerries, hikken, diverse pijnklachten (buikpijn, hoofdpijn, krampen), diarree, jeuk, apathie (gebrek aan enthousiasme, motivatie, emotie), niet reageren/geen oogcontact maken, black-out, haaruitval en impotentie.

¹ Sawa is het kamp voor militaire training binnen de nationale dienstplicht.

Za'gol: wordt gebruikt door waarzegsters. Ook een Tonqalay kan een Za'gol nemen om gebruik te maken van zwarte magie.

Zwarte magiërs in Eritrea

In Eritrea bestaan vier soorten zwarte magiërs: debtera, buda, tebib en tonqalay.

1. **Debtera's** zijn de hoogste priesters in Eritrea: zij hebben veel macht op religieus en politiek gebied. Andere priesters zijn vaak bang voor hen, onder andere omdat zij veel weten over goed en kwaad. Het bijzondere aan debtera is, dat zij mensen ziek kunnen maken én kunnen genezen. Zij kunnen dus lichaam en ziel van een andere persoon in bezit nemen, en óók kwaadaardige geesten of de duivel uitdrijven. Daarbij maken zij gebruik van de bijbel en van geheime occulte boeken. Uitdrijving gebeurt door het uitspreken van spreuken in een voor anderen onbekende en onverstaanbare taal. Vaak gebeurt dit in combinatie met het besprenkelen van de bezetene met heilig water.

In Eritrea zijn vooral buiten de grote steden steeds meer debtera's actief. Ze worden met geld en goud betaald en krijgen zo steeds meer macht. Debtera's zijn ook actief onder vluchtelingen, tijdens de vlucht en in het land van aankomst. Om vertrouwen te winnen doen zij zich voor als normale priester. De kwetsbare positie van vluchtelingen

zorgt vaak voor een blind vertrouwen in deze debtera's. In Nederland zijn priesters actief die in Eritrea en/of Ethiopië een opleiding hebben gevolgd tot debtera. Zij stellen vaak zelf regels op over hoe gelovigen zich moeten gedragen. Omdat aanhangers deze regels meestal kritiekloos volgen, hebben deze priesters een grote invloed.

2. **Buda's** zijn mannen of vrouwen die beschikken over erfelijke magische krachten. Een buda komt in Eritrea bij zowel moslims als christen-orthodoxen voor. Een buda heeft invloed op leven en dood, gezondheid en ziekte. Op verzoek van anderen kunnen zij problemen veroorzaken of anderen ziek maken. Zo kunnen buda's de ziel van iemand in bezit nemen en de handelingen van iemand op afstand besturen en controleren. Hij/zij kan je dingen laten doen die je in een normale situatie niet zou doen. Voorbeelden zijn: je kleding (laten) uittrekken en naakt in het openbaar (laten) lopen, als vrouw met een diepe mannenstem laten praten, of juist een man als een vrouw laten praten.

Veel Eritreeërs zijn bang voor buda's omdat ze het boze oog gebruiken; een blik waarvan geloofd wordt dat hij anderen letsel kan toebrengen en zelfs kan doden.

Vooraf kinderen, zwangere vrouwen en dieren zouden er gevoelig voor zijn. Je kunt het vergelijken met het boze oog in verschillende landen in het Middellandse Zeegebied en in het Midden-Oosten. In Eritrea maken vooral vrouwen gebruik van de diensten van buda's. Vaak gaat het om een behandeling voor vruchtbaarheid, het straffen van de echtgenoot voor overspel, of het ziek maken van iemand met wie men ruzie heeft. Het woord buda wordt ook als scheldwoord gebruikt: als iemand jaloers kijkt of jaloers is op iemand anders.

3. Tebib en buda lijken erg op elkaar. Het grote verschil is dat je tebib wordt door zwarte magie te kopen van een debtera of tonqalay. Soms kan iemand ook door overerving tebib worden.

4. Tonqalay (wichelaar) is iemand bij wie je een talisman of amulet, een 'kitab', kunt kopen om je te beschermen tegen zwarte magie. Ook kan een tonqalay de toekomst voorspellen.

Op verzoek kan hij anderen vervloeken door geheime kruiden en/of een bos haar of nagels van de te vervloeken persoon te gebruiken.

Bescherming tegen zwarte magie of het boze oog

In de Eritrese cultuur is het de gewoonte om als bescherming een 'kitab' (amulet of talisman) te dragen. Veel Eritreeërs in Nederland dragen amuletten of een kruis, vaak onzichtbaar onder hun kleding, tegen de huid aan. Een dergelijk symbool mag nooit afgedaan worden, ook niet tijdens het douchen. Er bestaan ook andere methoden die bescherming bieden: bijvoorbeeld het zingen van heilige liederen of bidden, zoals een Dir'sane Mikael, maar de kitab is het meest populair.

Dir'sane Mikael: is een gebed ter bescherming (op een klein briefje met een engel erop). Dit dragen veel Eritrese nieuwkomers als ketting onder hun kleding of aan hun bovenarm. Ze geloven dat het bescherming biedt tegen boze geesten. De meesten dragen het altijd, ook tijdens het douchen omdat ze geloven dat ze niet beschermd worden in de tijd dat ze het af doen.

Vanuit het orthodoxe christendom wordt het dragen van een amulet gezien als bijgeloof, tovenarij of afgoderij. Sommigen geloven dat een amulet iemand juist in gevaar kan brengen in plaats van hem te beschermen. Zij denken dat het dragen van een amulet zelfs bezetenheid kan veróorzaken.

Tijdens de vlucht kiezen steeds meer Eritreeërs voor een tatoeage. Het gaat vaak om een religieus symbool zoals het christelijk kruis. Sommigen laten juist een slang tatoeëren om bescherming te krijgen. Dit is erg ongebruikelijk en het is niet duidelijk waarom zij dit doen. In het christendom is een slang namelijk het symbool van *het kwaad*; zonde en dood. In de Eritrese cultuur staat het voor de duivel 'sheytan' of 'diablos'. Een tatoeage van een slang veroorzaakt bij anderen dikwijls onrust; zij denken dat de slang een gevaar vormt en dat iemand die een slang laat tatoeëren erdoor bezeten kan raken.

Uitdrijvingen

Een uitdrijving (exorcisme) is het straffen van de geest. Religieuze uitdrijvingen komen in pinkstergemeenten, óók onder Nederlandse gelovigen, geregeld voor. Naast deze vorm van uitdrijvingen komen er onder Eritreeërs ook uitdrijvingen in het kader van zwarte magie voor. Meestal wordt hier een priester voor gevraagd, die de uitdrijving doet zoals dat ook in Eritrea gebeurt. Als er geen priester in de buurt is, proberen familieleden of mensen uit de omgeving de geest uit te drijven.

Bij een Eritrees-orthodoxe uitdrijvingsceremonie leest de priester teksten voor uit de bijbel en drijft hij de geest uit, in naam van Jezus Christus. Verder besprenkelt hij de bezetene met 'heilig water' van een heilige plek, zoals uit Israël. Maar het kan ook met gewoon water uit de kraan. De priester bidt dan voor de bezetene, samen met diens familieleden. Een gewone priester geeft geen kruiden of amulet mee. Hij zal ook niet in een onverstaanbare taal spreken opzeggen. Een debtera doet dit wel.

Duivelsuitdrijvingen zijn overigens niet altijd succesvol. Het kan gebeuren dat het geen enkele invloed heeft en dat een persoon bezeten blijft. Het komt ook

voor dat iemand na een uitdrijving nóg zieker wordt. En soms kan exorcisme door een zwarte magiër zelfs leiden tot de dood. Een uitdrijving kan overigens een langdurig traject zijn waarbij het nodig is om de priester meerdere keren te bezoeken.

De uitdrijvingsceremonie wordt door meerdere mensen tegelijk uitgevoerd; iedereen heeft daarbij een eigen rol. De één houdt de bezetene vast, een ander slaat en sommigen staan erbij als toeschouwer.

Realiseer je dat de bezetene vaak zelf vraagt om verlost te worden van de boze geest.

Meestal geeft degene ook zelf aan hoe hij/zij genezen wil worden. De betrokkene vraagt er bijvoorbeeld zelf om, geslagen te worden. Wees alert op uitzonderingen: niet iedereen geeft zelf aan, welke behandeling de voorkeur heeft!

Soms willen bezetenen bepaalde behandelingen niet of kiezen ze zelfs voor de gang naar een reguliere (huis) arts. Het is daarnaast essentieel om vanaf het begin duidelijk te maken dat slaan en fysiek geweld in Nederland niet mag. Leg uit wat er wél gedaan kan worden om de bezetene te helpen. Toon

begrip, sluit aan op hun belevingswereld. Boos worden heeft geen zin. Met een cultuursensitieve houding kun je tegelijk duidelijk en begripvol zijn. Goede begeleiding door adequaat opgeleide priesters kan ook een oplossing zijn.

Er bestaan verschillende mogelijkheden voor een uitdrijving:

- Meerdere keren met een stok of een riem slaan (vaak in groepsverband);
- Plastic verbranden;
- Een kip offeren of kippenpoep eten;
- Uitwerpselen van dieren verbranden (vaak van koeien);
- Het verbranden van stukjes kleding of haar van de bezetene;
- Het verhitten van een stukje metaal, waarmee de bezetene in het gezicht wordt aangeraakt, waardoor er een patroon ontstaat van kleine brandwonden.

Als er iets wordt verbrand moet de bezetene de rook van het vuur inademen.

Mocht er geen priester of biechtvader beschikbaar zijn, dan wordt iemand uit de omgeving ingezet om de demon het lichaam uit te slaan. Deze mensen hebben geen magische krachten maar wel aangeleerde vaardigheden, zoals het slaan met een stok of riem en communiceren met boze geesten.

Het slaan gaat meestal door totdat de demon het lichaam verlaat. Bezetenen zeggen achteraf dat ze niets merkten van de slagen; zij geloven dat diegene die bezit heeft genomen van hun lichaam de pijn voelt.

Uit ervaringen van medewerkers blijkt dat in asielzoekerscentra ook rituelen voorkomen waarbij wordt geprobeerd de duivel te verdrijven. Dat gebeurt hier vaak anders dan in Eritrea gebruikelijk is. Zo wordt hier bijvoorbeeld ook wierook of rubber verbrand.

Tot slot is het voor medewerkers goed om te weten, dat in Eritrea iedere familie een eigen biechtvader heeft, een *abat nefsi*. Hij stelt zich zorgzaam op, is bekend met het gezin en dat voelt vertrouwd. Bij bezetenheid van jongeren schakelen ouders hem in. In Nederland missen amv dit vangnet.

6. Eritrese amv en religie

Soms komen Eritrese jongeren met grote groepen bij elkaar om te bidden: ze vinden hier steun en houvast in. Mochten er zorgen bestaan rondom (brand)veiligheid of (geluids)overlast, maak dan heldere afspraken. Bijvoorbeeld over het tijdstip, de duur en plaats van de bijeenkomst en hoeveel jongeren erbij mogen zijn. Een open houding is belangrijk. Toon interesse in hun religie en stel je neutraal op.

 Oordeel niet, ook als je zelf niets met geloof hebt.

Vertel over de vrijheid van godsdienst in Nederland, laat zien dat religie óók voor veel Nederlandse jongeren belangrijk is. Maak afspraken met de kerk waar de jongeren naartoe gaan, maak kennis met de priester.

Nidos heeft met Arq Psychotrauma Expert Groep in het AMIF-project Veerkracht veel aandacht besteed aan religie, rituelen en bezetenheid.

 Meer informatie is te vinden bij het Kenniscentrum Eritrese AMV van Nidos.

Zoek bijvoorbeeld op Nidos: [Hoe te handelen bij bezetenheid en andere traditionele ziekten bij Eritrese amv's?](#)

In bovengenoemd project is onder meer een [stappenplan](#) ontworpen voor een aanval van bezetenheid bij jongeren.

Stap 1

Zorg dat de jongere op een veilige plek is waar hij zichzelf niet per ongeluk tijdens de aanval kan verwonden.

Stap 2

Blijf rustig en toon empathie voor de jongere zelf en voor andere jongeren.

Stap 3

Zorg dat er tijdens en na een aanval iemand bij de jongere blijft: verlies de jongere niet uit het zicht. Maak afspraken over wie bij de jongere blijft tijdens een aanval (bijvoorbeeld een begeleider en maximaal twee andere jongeren).

Stap 4

Bespreek met de andere aanwezige jongeren wat ze wel en niet kunnen doen. Maak duidelijk dat je begrijpt dat ze willen helpen maar dat ze niet mogen slaan omdat dit verkeerd geïnterpreteerd kan worden en dat ze binnenshuis bijvoorbeeld ook geen rook mogen creëren. Samen bidden en lezen uit de Bijbel mag wel. >

Bespreek samen wat er verder toegestaan is.

En verder: Als de jongere om een priester vraagt, zorg er dan voor dat er tijdens het bezoek van de priester altijd een begeleider in de ruimte aanwezig is. Neem de checklist "contact met priesters" door vóór de jongere behandeling ontvangt van de priester.

In de samenwerking met priesters zou er met het volgende rekening gehouden moeten worden:

- Gaat de priester transparant te werk en legt hij verantwoording af?
- Is de priester bereid kennis te maken met begeleiders en zijn naam en contactgegevens te delen?
- Is de priester bereid te vertellen over zijn cultuur en religie zodat begeleiders en hulpverleners kennis kunnen nemen over wat zich er afspeelt?
- Is de priester bereid verantwoording af te leggen aan de kerkelijke instantie waartoe hij behoort, zodat er ook enige

mate van toezicht plaats kan vinden? (Sommige Eritrese orthodoxe priesters werken tamelijk autonoom).

- Is de priester bereid op locatie, in een open ruimte met de jongere(n) te spreken - met enige mate van privacy?
- Gaat de priester ermee akkoord jongeren niet op onbekende locaties uit te nodigen zonder vooraf af te stemmen met begeleiders?
- Is de priester bereid om binnen een samen opgesteld kader of plan te werken waarin verwachtingen en het aantal bezoeken afgestemd zijn? Zo kan naar een langdurige oplossing gewerkt kan worden, waardoor de priester niet eindeloos blijft terugkeren.

Bevordert de priester zelfredzaamheid?

- Is de priester bereid om jongeren te inspireren en te overtuigen dat zij zichzelf kunnen helpen en genezen? Zegt hij dat genezing en bescherming in hun geloof en in de Bijbel te vinden is, en niet zozeer bij de priester ligt? Weten jongeren dat zij de Bijbel ook zelfstandig, met begeleiders of anderen kunnen lezen?
- Is de priester bereid om zijn gezag over jongeren te gebruiken om hun eigen krachten te ondersteunen, om hoop te geven en niet om angst in te zaaien en schuldgevoelens te vergroten?
- Is de priester bereid een boodschapper

te zijn, bijvoorbeeld door het advies van de arts, de leraar, of begeleider van de jongere te onderschrijven? De priester kan zeggen dat het de jongere niet zal schaden en het gepaard kan gaan met een traditionele behandeling. Denk hierbij bijvoorbeeld aan advies zoals sporten en actief bezig zijn of het innemen van medicijnen in het geval van epilepsie.

- Ziet de priester wat er leeft in een gemeenschap en realiseert hij zich dat niet alle problemen binnen de kerk, de cultuur en de gemeenschap opgelost kunnen worden? Ziet hij in dat alarmerende signalen doorgegeven dienen te worden en dat interventie of samenwerking met andere instanties soms noodzakelijk is in het belang van de jongere?

Het kan voorkomen dat een priester bladeren of kruiden meegeeft om thee van te maken of dat hij een stuk tekst meegeeft ter bescherming. Een 'gewone' priester doet dit niet, die gebruikt naast de Bijbel alleen heilig water. Hulpmiddelen creëren afhankelijkheid, want jongeren kunnen hun spullen kwijt raken en kruiden kunnen opraken. Ze raken dan in paniek, met als gevolg dat hun toestand verslechtert. Het is niet aan te raden dat een jongere contacten onderhoudt met een priester die afhankelijkheid creëert.

Kitab: dit kun je krijgen van een Tonqalay of Debtera. Het is bedoeld als bescherming of om iemand anders stiekem kwaad te doen. Alleen een tonqalay of een debtera weet wat de inhoud van een kitab is.

7. Tips en aanbevelingen

Eritrese bewoners hechten soms veel waarde aan religieuze geneeswijzen en rituelen. Tijdens gesprekken en workshops over zwarte magie en het boze oog, bleek dat medewerkers vaak worstelen met hoe ze moeten reageren in bepaalde situaties. Zo nu en dan vragen ze zich ook af, of ze de verhalen van bewoners wel moeten geloven. In deze paragraaf geven we algemene tips. De casussen die in de workshops zijn besproken, zijn achterin dit boekje opgenomen. Het zijn geanonimiseerde ervaringen van gebeurtenissen op locaties. Meerdere casussen hebben te maken met wat in de medische sector *somatisatie* wordt genoemd. Dat wil zeggen dat betrokken bewoners mogelijk psychische problemen hebben die zij zelf niet zo ervaren: zij zijn ervan overtuigd dat de oorzaak van hun klachten lichamelijk is.

Wees cultuursensitief

Begeleiding van bewoners vraagt om een cultuursensitieve houding. Dit betekent dat je je bewust bent van je eigen normen en waarden. En je weet ook hoe je rekening kunt houden met de normen en waarden van een ander. Een open houding is de kern van cultuursensitief werken. Toon oprechte aandacht en interesse en laat zien dat

je de bewoner serieus neemt. Je staat open voor 'het verhaal' van de bewoner; je probeert de bewoner te leren kennen. Tegelijk maak je duidelijk hoe jij naar de situatie kijkt, welke mogelijkheden jij ziet en welke hulp je wel/niet kunt bieden. Aan een kant buig je dus mee met de bewoner, terwijl je aan de andere kant vasthoudt aan de COA-richtlijnen en regels. Het is belangrijk om hierbij onderscheid te maken tussen jouw beroepshouding en jouw persoonlijke houding en mening. Het feit dat je zelf niet in bepaalde rituelen of religie gelooft, is niet relevant. De professionele medewerker met een cultuursensitieve houding parkeert zijn eigen overtuiging en oordeel.

Het is belangrijk het perspectief van de bewoners als uitgangspunt te nemen, dat is hun referentiekader.

Dit betekent vragen stellen over hun cultuur of religie, hierbij aansluiten en dan de overstap maken naar de praktijk in Nederland, naar de Nederlandse norm. Bespreek de verschillen aan de hand van concrete voorbeelden in de praktijk, bijvoorbeeld over wat Nederlanders doen als ze ziek zijn. Laat merken dat je weet dat er verschillen in cultuur zijn. Leg contact, probeer een relatie op te bouwen.

Wees je bewust van je persoonlijke mening en houding. Hoe kijk je zelf naar de problematiek? Wat weet je over gezondheidsbeleving en religie in andere culturen? Vertel wat typisch Nederlands is, hoe Nederlanders omgaan met ziekte en religie, wat de mogelijkheden zijn op de locatie. Ga ook in op wat niet kan, en benoem de redenen (brand)veiligheid, (geluids)overlast, etc. Denk mee over een alternatief. Leg bijvoorbeeld uit hoe we in Nederland omgaan met afspraken en leg het belang uit van afspraken.

Cultuursensitief werken is belangrijk, omdat het de kwaliteit van de communicatie verhoogt. In de begeleiding hangt veel af van de kwaliteit van de contacten: het gaat altijd weer om begrip en vertrouwen.

 Op de eerste plaats geldt: kennis alleen is niet voldoende. Het gaat om inzicht in de belevingswereld en het hulpzoekgedrag van de bewoners.

Probeer goed te luisteren: door de tijd te nemen kun je je beter verdiepen en krijg je meer informatie. Besteed extra aandacht en tijd aan (jonge) vrouwen. Probeer *coping mechanismen*² te herkennen. En: communicatie moet altijd

een tweerichtingsverkeer zijn. Leg dus uit wat je niet weet of begrijpt; laat zien dat je graag wilt weten wat er gebeurt en vooral ook waarom. Afhankelijk van wat bewoners hierover vertellen kun je kijken of verdere actie en begeleiding nodig is.

Stel vragen over de klachten en bedenk samen manieren om ze te verminderen

Probeer er samen met de bewoner achter te komen om welke klachten het gaat, wat de mogelijke oorzaken en gevolgen kunnen zijn. Vraag naar de verklaring die in Eritrea zou worden gegeven. Wat zou de familie daar zeggen? Wat zouden ze adviseren? Hou in je achterhoofd, dat bij jongeren klachten een teken kunnen zijn dat ze zich niet veilig (genoeg) voelen. Vraag de jongere in dat geval wat hij nodig heeft om zich beter en veiliger te voelen. Het is van belang om hun eigen ideeën serieus te nemen. Het zal namelijk vooral gaan om oplossingen die gebruikelijk zijn in de Eritrese cultuur. Komt de bewoner met plannen die moeilijk uitvoerbaar zijn, leg dit dan uit en

² Coping mechanisme: de manier waarop iemand met problemen en stress omgaat.

Pagina uit de bijbel over uitdrijving van demonen / kwaadaardige geesten (Markus 5:1-20)

denk samen na over alternatieven. Vraag hoe de rituelen werken, wat hij of zij als effect verwacht.

Ook kan worden besproken wat eventuele voor- en nadelen van een religieuze therapie zijn. Daarbij kan worden voorgesteld dat een priester kan worden geraadpleegd maar dat het tegelijkertijd ook van belang is dat medisch onderzoek wordt gedaan.

Neem de tijd

In Eritrea maken mensen altijd tijd voor elkaar, in Nederland leven we vaak met afspraken en plannen we vooruit. Het is belangrijk hier oog voor te hebben, rekening te houden met de verwachtingen en ervaringen van de bewoner. Stel je benaderbaar op. Als je weet dat er een belangrijk religieus feest aankomt, ga dan zelf het gesprek hierover aan. Dat kan individueel of in groepsverband.

Deel eigen ervaringen; geef voldoende context (voorbeelden en achtergrondinformatie). De meeste Eritrese nieuwkomers zijn praktijkgericht: leg uit met behulp van beeldmateriaal, foto's of video's.

In gesprek met collega's

Belangrijk is ook dat COA-medewerkers op een locatie met elkaar, en met samenwerkings-/ketenpartners in gesprek gaan over de situaties die zij in de praktijk tegenkomen. Zo kunnen gebeurtenissen waarin religie een rol speelt samen geanalyseerd worden en kunnen (creatieve) oplossingen bedacht worden.

Cultureel Venster Jeugdhulpverlening en het Culturele interview

Het voert te ver om in dit boekje uitgebreid in te gaan op het [Cultureel Venster Jeugdhulpverlening](#) en het [Culturele interview](#). Beide zijn bruikbare instrumenten voor het opbouwen van een vertrouwensband en voor begrip van de culturele opvattingen en belevingen van de bewoner.

Bijlage

Casussen

De casussen in dit boekje zijn gebruikt tijdens workshops voor COA-medewerkers. Het zijn geanonimiseerde ervaringen van gebeurtenissen op opvanglocaties. Deze casussen kunnen op de eigen locatie gebruikt worden om het gesprek met elkaar te voeren. En met samenwerkingspartners, zoals GZA. Gebruik hierbij de informatie in dit boekje. Er is niet één oplossing en door het goede gesprek met elkaar wordt de individuele medewerker versterkt in, en bewust van zijn handelen. Bij elk voorbeeld kunnen de vragen vraag gesteld worden: hoe ga je hiermee om? Wat kun je nu beter wel / niet doen?

- Je hebt avonddienst. Andere bewoners roepen jou, omdat er op een kamer met Eritrese bewoners 'vreemde dingen' gebeuren. Je komt de kamer in en ziet dat een jonge Eritrese man water in de neus giet van een Eritrese vrouw die op de grond ligt. Een andere jonge man verbrandt rubber. Alle aanwezigen zijn 18+.
- Mariam, 21 jaar, woont sinds 2 dagen bij jou op de POL. Ze is samen met 4 andere alleenstaande jonge Eritrese vrouwen aangekomen op de locatie. Op vrijdagavond omstreeks 20:00 klinkt er 3 maal kort achterelkaar een code OMEGA over de porto; er blijken 3 Eritrese vrouwen in elkaar te zijn gezakt op 3 verschillende plekken. Jij ontfermt je over Mariam; ze is niet aanspreekbaar, wit schuim staat in haar mondhoeken, haar ogen draaien weg en haar lichaam vertoont stuip trekkingen. De groep Eritreeërs die zich om haar heen heeft verzameld heeft er een priester bij gehaald. Die pleit voor toediening van een 'zakje' via de mond.
- Eritrese amv van jouw locatie willen naar een religieuze bijeenkomst die 24 uur duurt en plaatsvindt in een stad op 2 uur reizen van jouw locatie.
- Er meldt zich een priester op jouw opvanglocatie als bezoeker. Hij wil op bezoek bij een Eritrese mevrouw. De beveiliging vraagt jou om de priester naar deze mevrouw te brengen.

- Je komt op de slaapkamer van Eritrese bewoners, bedoeld voor 2 personen. Daar zitten 20 personen samen te bidden. Zelfde situatie maar nu is de slaapkamer van een Eritrese bewoner en een islamitische Syriër.
- Je begeleidt een Eritrees meisje dat aanvallen heeft van het boze oog, zoals ze zelf zegt. Er zijn vermoedens dat er een lichamelijke oorzaak aan ten grondslag ligt. Het meisje wil zich alleen laten onderzoeken als haar biechtvader toestemming geeft.
- Dezelfde situatie: alleen in dit geval weigert de biechtvader in gesprek te gaan met medewerkers.
- Een Eritrese amv komt naar jou toe en zegt dat ze sinds ze in Libië was, last heeft van het boze oog. Ze heeft al een paar keer een aanval gekregen op de locatie: dit leidde ertoe dat meerdere meisjes er last van kregen, in totaal - bij de laatste keer- zo'n 5 meiden. Ze zegt ook, dat ze een aanval voelt aankomen. Ze wil niet dat anderen op de locatie dit weten.
- In september willen Eritrese jongeren (amv) een vuur maken op de locatie. Ze dragen witte kleding en zeggen dat ze om het vuur willen dansen. Ze hebben al hout verzameld hiervoor.
- Eritrese jongen, 19 jaar, voormalig amv. Hij heeft epilepsie maar weigert zijn medicatie en medische onderzoeken. Volgens hem heeft hij geen epilepsie en komen de aanvallen door het boze oog dat is veroorzaakt door een kwaadwillende leerling-priester. Hij denkt dat genezing alleen mogelijk is door een andere leerling-priester die in Ethiopië verblijft. Het geld moet hij lenen of ervoor sparen. Een adequaat plan ervoor lijkt hij niet te hebben. Bovendien heeft hij nu al veel financiële problemen. Tot slot zorgt hij door zijn epilepsieaanvallen voor veel onrust op het azc en hoge ambulancekosten.
- Een paar Eritrese bewoners (geen priesters) zijn bezig met een uitdrijving. Ze slaan met een bijbel en een houten kruis op het voorhoofd van een vrouw. Alle aanwezigen zijn 18+.

Feestdagen

Niet religieuze nationale feestdagen

- 10 februari Fenkil**
Viering van de bevrijding van de havenstad Massawa in 1990.
- 8 maart Internationale Vrouwendag**
- 1 mei Dag van de arbeid**
- 24 mei Onafhankelijkheidsdag**
Op 24 mei 1991 werd Eritrea onafhankelijk van Ethiopië. Eén van de belangrijkste officiële feestdagen (naast de Dag van de Martelaren op 20 juni en de Dag van de Revolutie op 1 september).
- 20 juni Dag van de martelaren**
Het eren van degenen die hun leven hebben gegeven tijdens de dertig jaar durende onafhankelijkheidsstrijd.
- 1 september Dag van de Revolutie (Bahti Meskerem)**
Het begin van de strijd voor onafhankelijkheid.

Tewahedo orthodoxe bid- en vastendagen

- 18 januari Tsom Gahid**
De dag vóór Theofanie.
- januari/februari Tsome Ninewah**
Datum varieert: Jona-Vastenperiode, 3 dagen (altijd op maandag, dinsdag en woensdag).

- februari Tsom Arbe'a 40**
Grote Vastenperiode: de belangrijkste vastenperiode duurt 55 dagen tot aan Pasen. Daarbij worden de Goede Week (Lijdensweek) en het weekend voor Pasen (Lazaruszaterdag en Palmzondag) niet meegerekend. Zodoende komt de vastenperiode uit op 40 dagen.
- maart Olijfberg-vastendag (Debre-Zeyti)**
Datum varieert: de vijfde zondag van de vastenperiode.
- juni Tsome Dihnet ('Tsome Arbe robu')**
Elke woensdag en vrijdag tot de grote vastentijd.
- juni/juli Tsome Hawariat**
Apostelvasten/Petrus- & Paulusvasten
Vanaf de achtste dag na Pinksteren tot het Feest van Petrus en Paulus. Datum varieert.
- 7 augustus Tsom Filseta/ontslapingsvasten/Moeder Gods-vasten**
15 dagen. Gelovigen vasten voor moeder Maria, om haar dode lichaam te vinden.
- 24/25 november Tsome Nebiyat/profetenvasten**
Circa 43 dagen. Deze periode eindigt op 6 januari, de dag vóór Koptisch Kerstmis. Per dag wordt er slechts één veganistische maaltijd gegeten.

Tewahedo orthodoxe feestdagen

- 7 januari Koptisch Kerstmis ('Leddet')**
- 19 januari Koptisch Driekoningen**
'Timket'. Twaalf dagen na Koptisch Kerstmis (in schrikkeljaar op 20 januari). Ook wel: Openbaringen ('Theofanie'), openbaring van de Heer als de Messias.

- 24 februari** **Kidane Mehret**
Geen nationale feestdag, maar dit feest wordt gevierd door veel Eritreeërs in Rotterdam. Heilige dag van Maria. Smeebeden aan Maria (Kidane Mehret) om alle Christenen te helpen.
- april/mei** **Koptisch Palmzondag (Hosanna)**
1 week voor Pasen. Goede vrijdag en Pasen: data variëren per jaar. Pasen ('Tensae': het herdenken van de dood en de opstanding van Christus) is in Eritrea veel belangrijker dan Kerstmis. Op Goede Vrijdag beginnen de voorbereidingen. De wake van zaterdagavond is het belangrijkste moment tijdens de Paasviering. Na de dienst wordt de 55 dagen durende Grote Vastenperiode beëindigd. Om middernacht slacht men een kip, als symbolisch offer. De volgende ochtend wordt een schaap geslacht; als herinnering aan het offer van Abraham.
- mei/juni** **Koptisch Hemelvaart ('Erget')**
40 dagen na Pasen, altijd op een donderdag. Datum varieert.
- mei/juni** **Koptisch Pinksteren ('Pentecost')**
50 dagen na Pasen, Be'al Menfes- Qudus, altijd op een zondag. Datum varieert.
- 11 september** **Koptisch Nieuwjaar**
'Kudus Yohannis' (Nieuwjaar is tegelijkertijd feest voor Johannes de Doper); in schrikkeljaar op 12 september.
- 27/28 september** **'Mesk'el/ Meskel/Meskal**
Dag van de Kruisverheffing.

Meer informatie?

Désirée Horbach en Conny Rijken

Veiligheid en welzijn van Eritreeërs in het geding? Onderzoek naar zorgen rondom veiligheid en welzijn van Eritrese vluchtelingen en asielzoekers in Nederland (2017)

DSP-groep Amsterdam & Universiteit Tilburg

Niets is wat het lijkt; *Eritrese organisaties en integratie* (2016)

GGD/GHOR

Cultureel venster Jeugdhulpverlening

Guy Loth

Informatiewaaijer. Ken je bewoner, begeleiding van Eritrese vergunninghouders (2019)

Kennisplatform Integratie & Samenleving:

Handreiking ondersteuning Eritrese nieuwkomers bij integratie (2017)

Kennisplatform Integratie & Samenleving:

Verkenning: Integratiekansen van Eritrese vluchtelingen in Nederland (2017)

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Levensbeschouwing en religie in de hulpverlening, een verkennend onderzoek over levensbeschouwelijke competenties in de hulpverlening (2020)

Marjan Schippers

Kinderen, gevlucht en alleen; een interculturele visie op de begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen (2017)

Mirjam van Reisen en Klara Smits

Eritrea en Eritrese vluchtelingen (2018)

Pharos

Leven na de vlucht is zwaar, handreiking begeleiding van Eritrese vluchtelingen met psychische klachten (2020)

Pharos

Het culturele interview

Precies Advies

Overleven in Nederland, onderzoek naar het verloop van de inburgering en de integratiebehoeften van Eritrese statushouders (18-23 jaar) op de geclusterde woonlocatie op de Griftdijk in Lent (2016)

Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag

Eritrese statushouders in Nederland, een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland (2018)

Stichting Nidos en Arq Psychotrauma Expert Groep

Toolkit voor de begeleiding van Eritrese alleenstaande minderjarigen in Nederland (2018)

Stichting Nidos en Arq Psychotrauma Expert Groep

Hoe te handelen bij bezetenheid en andere traditionele ziekten bij Eritrese amv's? (2018)

Stichting Nidos en Arq Psychotrauma Expert Groep

Het Kenniscentrum Eritrese amv's

Colofon**Oktober 2020**

AMIF-project Participatie van Eritreeërs

Auteur: Désirée Horbach, projectleider

Design: Smidswater Creative Agency

Contactgegevens:

Centraal Orgaan opvang asielzoekers

info@coa.nl

088 – 715 70 00

www.coa.nl

Migratie in beweging

Europese Unie
het fonds voor asiel, migratie en
integratie